

Al drie jaar staat mijn grootmoeder in het tuinhuisje. In een roestvrijstalen urn – het goedkoopste model. We waren van plan een uitvaart te organiseren, eindeloos hebben we heen en weer gebeld over wie uit te nodigen en wat voor te lezen. Ik zou een tekst schrijven, mijn vader zou de eerste cellosuite van Bach draaien, in de uitvoering van Pieter Wispelwey – mijn grootmoeder hield meer van Strauss, maar zij had er nu niets meer over te zeggen, vond mijn vader. Een bijeenkomst

in kleine kring, met een buffet van Midden-Oosterse hapjes, terwijl grootmoeder zelf nooit verder was geraakt dan de zware botersauzen van de Franse keuken. Twee seizoenen later planden we een tuinfeest, maar toen werd het weer winter. Enzovoorts.

‘Is dit ze nu?’ vraagt mijn geliefde. Ik ben zwanger, het moment om alle verborgen gebreken te onthullen. Hij stapt naar de verroeste stellingkast en grijpt tussen een verfblik en onkruidverdelger naar het stof dat mijn grootmoeder heet. Het glimmende blik is lichter dan verwacht. Waarom er geen uitvaart was, wil hij weten.

‘Volgens mijn moeder staat ze daar voor straf,’ zeg ik. Ik schud met de urn en vraag me af wat ik hoor rammen – een stukje bot misschien.

Daar staat ze geflankeerd door twee mannen, ze glimt in een zijden cocktailjurk, wit-blauw-rood gestreept, prijzige couture uit de late jaren zestig. ‘Schoonheidsprijzen heeft ze nooit gewonnen,’ zeg ik, ik geef mijn geliefde de foto. ‘Mwo,’ zegt hij. ‘Geen slecht figuur. Een beetje een mopsneus, en een grote kinnebak. Maar ze ziet er wel levendig uit. En is dat je grootvader?’ Hij wijst naar de man rechts van mijn grootmoeder. Het dure wollen

pak, de gebloemde zijden das en de witte anjer in zijn knoopsgat slagen er niet in de aandacht af te leiden van een te rond gezicht, een te kleine kin, dunne lippen en een hoog voorhoofd. Een jongen van een jaar of zeven zit gevangen in zijn innig armgebaar. De jongen – mijn vader – heeft hoog opgetrokken schouders en kijkt met zijn opvallend grote, donkere ogen naar de andere man die links van mijn grootmoeder staat, in sober donkergrijs pak. ‘Nee, nee, zeg ik. Dat is de huisvriend.’ Mijn grootvader is die andere, in het donkere pak, stijf in het gelid, wegkijkend van de fotograaf, lachend naar een verte boven de hoofden van de anderen, een man die ergens is waar hij niet wil zijn.

Elke zaterdag trokken mijn grootouders naar een groot pand in het centrum van ons kleine stadje waar de mensen veel geld en weinig smaak hebben. Daar woonde de huisvriend, Albert, Bertie voor de vrienden. Mijn ouders reden ook regelmatig die kant op. In de hal van het negentiende-eeuwse pand stond een zilveren parapubak, net zo hoog als ik toen was, en daarnaast een bronzen beeld van een reiger, net iets groter dan ik. De hal gaf toegang tot een duister interieur vol donkerblauwe en dieprode oosterse tapijten, zware eiken meubels gekocht in de jaren zeventig, toen duur maar lomp antiek in bepaalde kleinburgerlijke kringen in West-Vlaanderen voor chic stond. Het toilet was bekleed met spie-

gels en ik was erg onder de indruk van de eindeloze reflectie van mijn blote kont. Meestal zat ik tijdens zo'n bezoek in een hoekje op een van de tapijten te lezen of de franjes te vlechten. Aan mijn moeder kon ik merken dat ze het liefst zo snel mogelijk weer vertrok, ze keek regelmatig op haar horloge – een duur, gouden ding dat mijn vader had gekocht en dat ik de huisvriend een keer goedkeurend zag bekijken. Met veel tandvles en handgebaren voerde mijn grootmoeder het hoogste woord. Grootvader was zoals gewoonlijk stiller, maar als hij het woord nam, luisterde het gezelschap, zelfs mijn moeder, al rolde ze soms met haar ogen. Albert serveerde zijn gasten ingewikkelde cocktails en gerechten met Franse namen – die bereidde hij niet zelf, zijn tot kokkin gepromoveerde poetsvrouw was op kookles geweest.

Over de huisvriend werden eigenaardige verhalen verteld. Hij was in New York opgegroeid als zoon van arme, Vlaamse emigranten en had daar fortuin gemaakt met een kraam Belgische suikerwafels, ongezien in het Amerika van de jaren veertig. Met dat geld had hij de boot terug naar West-Vlaanderen genomen, streek hij neer in het geboortestadje van zijn ouders en werd directeur van een bank. Dat vond ik onbegrijpelijk – wie zou nu niet grote sier willen maken in New York? Later doorzag ik hem: met zijn kale hoofd, onbeduidende gezicht en korte gestalte maakte hij in Roeselare meer

kans om bijzonder te zijn. Altijd een stetson (een zwarte in de winter, een strooien in de zomer) volstond om als interessante excentriekeling bekend te staan.

Mijn vader herhaalt vaak dat hij zijn goede smaak aan de huisvriend te danken heeft. Tijdens zijn tienerjaren was het grote, donkere huis een toevluchtsoord, hij schuilde er elke middag voor zijn priester-leraren en de wreedheid van tienerjongens. Samen aten ze het eten van de poetsvrouw en luisterden ze naar een aria van Maria Callas. Soms bladerden ze door een kunstcatalogus – de smaak van de huisvriend hield op rond 1910, toen de neiging tot abstraheren alles wat hij mooi vond kapotmaakte. Pas jaren later, onder invloed van mijn moeder, zou mijn vader niet-figuratieve kunst gaan waarderen. Af en toe ving ik gesprekken op tussen mijn ouders waarin Alberts naam viel. Soms werd er geschreeuwd, meestal eindigde het ermee dat mijn moeder zich opsloot in de slaapkamer. Dan aten mijn vader en ik een omelet op het tapijt voor de tv en keken we naar het journaal.

Toen ik zo'n jaar of elf was, zat ik naast mijn vader in zijn met beige leer beklede auto waarin een rijke, vettige geur hing. (Importeur van Griekse olijfolie was hij tussen 1996 en 2004. Er zouden nog vele beroepen volgen.) Zoals altijd speelde de klassieke radiozender – ik herkende Vivaldi. Het waren de jaren negentig, maar in het universum van mijn ouders was daar, behalve de brede

kop van Bill Clinton die zo vaak op tv verscheen, niets van te merken. Ons huis was tijdloos modernistisch, de meubels ontworpen tijdens het interbellum, aan de eierschaalwitte muren hingen reproducties van Picasso en Frida Kahlo. Tegenover mijn ouders deed ik alsof ik de Spice Girls even vulgair vond als zij – op de speelplaats stond ik fanatiek mee te dansen op ‘Wannabe’. In het huis van Albert was ik al een hele tijd niet meer geweest. Ik miste niet hem, maar de reflectie van mijn kont: zou die werkelijk, zoals ik vreesde, verdikt zijn? Wanneer we daar nog eens langs zouden gaan, wilde ik weten. ‘Dat gaan we niet meer doen,’ zei mijn vader. En daarna, een non sequitur: ‘Je moeder is mijn eerste en zal mijn laatste zijn.’ Ik hoorde een kleine trilling in zijn stem en vroeg niet verder. Al vroeg leerde ik te kiezen voor de weg van de minste weerstand. Maar bezaaid met raadsels.

‘Een ontaard volk, kent zijn geschiedenis niet!’

Nog een herinnering. Het trage gebulder van mijn grootvader werd overstemd door een schel gepiep – hij liet zich door het technische mankement niet van streek brengen en bulderde moedig voort. ‘En dat is geheel en al te wijten aan het onderwijs!’

Een geluidsmen liep steeds haastiger van de mengtafel naar de boxen naast het podium en terug. De grote zaal van het gloednieuwe cultureel centrum zat halfvol, de met stug rood pluche beklede stoelen vertoonden nog geen tekenen van slijtage. We zaten helemaal rechts op de eerste rij, mijn haren getemd door te veel kokosolie, voor het eerst had ik van mijn moeder lichttroze lipgloss en mascara mogen opdoen. Vergeefse opsmuk, mijn ouders waren de jongste genodigden. Mijn grootmoeder was uitgedost in een zwart-wit geruit mantelpakje dat ze ‘mijn Chanel’ noemde en droeg net iets te felroze lippenstift. Ook op de eerste rij: de burgemeester, met sjerp, de schepen van cultuur, een knikkebollende afgevaardigde van de provinciegouverneur en alle ereleden van de door mijn grootvader gestichte Heemkundige Kring. Na een leven van weinig noeste arbeid als secretaris van het kleine stadje, teerde hij op zijn pensioen – alle tijd om zich te wijden aan zijn passie: het ontsluiten van de lokale geschiedenis.

‘Kijk,’ had mijn moeder gepikeerd gefluisterd terwijl we de zaal in liepen, ‘allemaal mannen.’ Feminist heeft ze zichzelf nooit genoemd, maar de doorleefde ergernis over de vele half- of onbekwame mannen op belangrijke posities was het refrein van mijn jeugd. ‘Toe,’ zei mijn vader. ‘Nu even niet.’ ‘En Bertie, godverdomme!’ Ze fluissterde niet meer. ‘Niet nu. Alsjeblieft.’ Met gebogen hoofd

schuifelde mijn vader naar de voor ons gereserveerde plaatsen op de eerste rij. Helemaal aan de linkerkant van de eerste rij herkende ik de huisvriend, zijn hoofd blonk in het zaallicht. Ik begreep dat mijn grootouders hem nog wel zagen.

Mijn grootvader werd gehuldigd – vijfenzeventig geworden, vijftig jaar voorzitter van de Heemkundige Kring en stichter van het stadsarchief in zijn huidige vorm, dat verdiende kennelijk een ereteken voor culturele verdienste. Iemand had genoeg geld opgehoest om het cultureel centrum voor de gelegenheid af te huren. De toespraken duurden lang, mijn grootvader zelf was breedsprakiger, zijn lange, smalle handen trilden boven het spreekgestoelte – niet van de zenuwen, die had hij nooit. We wisten nog niet dat het trillen begonnen was om nooit meer op te houden.

Na het officiële gedeelte troepten de genodigden samen in de hoge, met marmer beklede entree van het centrum. Op een grote, eveneens marmeren sculptuur van een sofa waar achteloos kleren op gegooid waren vatte ik post. De steen voelde koel onder mijn handen. Er wasemde een geur van muffe kleerkast uit de breedgeschouderde tweedelige pakken van de aanwezige mannen. Grootmoeder glorieerde, ik zag haar van het ene groepje pakken naar het andere schaatsen. Op een ereplek, midden in de hal, pal onder het gelige licht van een

rij spots: mijn grootvader. Het werd van me verwacht hem te gaan groeten, maar om de geëerde heen was er een hele drukte: mannen gaven hem schouderklopjes, vrouwen in zware deux-pièces en huidkleurige panty's, met een toef gepermanent haar op het hoofd lachten, een geluid als kakelende meeuwen, vanaf het marmer zag ik ze bezig en wist: daar is geen doorkomen aan. 'Eenoog in het land der blinden' noemde mijn moeder hem en voor het eerst begreep ik precies wat ze bedoelde.

Een jongen met puisten in een te wijd wit hemd presenteerde me een schotel vol toastjes met gerookte zalm. Ik zag lange wimpers, afgetrapte sneakers onder een nette broek. Publiek voor mijn mascara, dan toch. Nee, dank je, zei ik, toen ik de gesnipperde ui op de zalm zag liggen, ik wilde een slechte adem vermijden. Ik stond op van de sculptuur en vond mijn moeder aan de toog van het cultuurcentrum. Een halfleeg glas wijn stond voor haar. Met duim en wijsvinger, de nagels donkerrood gelakt, viste ze met regelmaat een chipje uit een zakje. Op de kruk naast haar zat de zus van mijn grootvader, tante Vonne. Haren keurig in de krul, glimmende zijden blouse met een wild bloemenpatroon. Samen met mijn moeder had ik haar een paar keer opgezocht – ze deelden een afkeer voor de meeste andere familieleden en wisselden anekdotes uit over wie vreemdging, te veel of te weinig geërfd had of schrikbarend slecht verou-

derde. Ik klom op een barkruk naast Vonne. Zonder me aan te kijken schoof ze het kleine glaasje advocaat dat bij haar koffie hoorde mijn kant op. Mijn moeder trok een wenkbrauw op maar liet me het gele, kleverige spul toch oplepelen. Het was zoet, maar had een nasmaak die ik niet kende. Dat moest alcohol zijn. Ik besloot het lekker te vinden.

‘Ik heb altijd gehoord van andere moeders,’ zei Vonne, ‘dat ze hun kind niet alleen bij Albert lieten.’

‘Zij wel natuurlijk, zij wel,’ zei mijn moeder. ‘Het kwam haar goed uit.’

‘Ze heeft altijd goed voor zichzelf gezorgd,’ knikte Vonne.

‘Ze is een egoïst. Een narcist,’ zei mijn moeder.

Iemand, mijn grootmoeder vermoedde ik, vonden ze niet zo’n goed mens. Wat een narcist was wist ik niet, het klonk minstens even slecht als egoïst. Op school hadden we net over erfelijke eigenschappen geleerd, ik vroeg me af of ook egoïsme erfelijk was.

‘Wat is een narcist?’ vroeg ik.

‘Sst,’ zei Vonne.

Mijn grootmoeder had me langs achteren beslopen, omhelsde me innig hard, vroeg of ik genoot van de hulding en nam een zakdoek uit haar nieuwe, bij het mantelpakje passende tasje, spooeg erop en boende mijn wang. De puisterige ober met de mooie ogen kwam net

voorbijlopen. Op mijn grootmoeders tanden zat meer felroze lippenstift dan op haar lippen. Alles kwam me zo lelijk en liefdeloos voor. Alles behalve mijn ouders – anders dan de ouders van klasgenoten kusten ze elkaar zelfs in het openbaar op de mond. Ik begreep niet waarom zij in dit benepen stadje bleven en alsmaar het gezelschap van die oude, kille mensen opzochten. Die nacht huilde ik in bed. Ik was twaalf en wilde ontsnappen, al wist ik niet precies waaraan.

Een treinreis van minder dan een uur volstond om me ontsnapt te wanen – om het grijze, benepen stadje van mijn jeugd weer charmant te vinden. Ik stapte van de trein en waande me de eerste antropoloog op Polynesië. Zon deed het marktplein en de gouden klok van de beiaard glimmen, warmte walmden van de kasseien. Onder de laatste parasol van het grootste terras op het plein vatte ik post, de ober kwam, ik bestelde een wodka met ijsblokjes en een schijfje citroen en zette een grote ronde zonnebril op. Ik speelde vrouw van de wereld.

In de verte zag ik mijn vader uit een kassestraatje lopen. Terwijl hij het terras naderde, keken een paar vrouwen van zijn leeftijd zijn kant op, met een nieuwsgierig-

heid die aan begeerte grensde. De trouwe zoon van zijn ouders, de op het pathetische af toegewijde echtgenoot, de weinig succesvolle beoefenaar van vele beroepen, mijn vader. Voor het eerst zag ik nu wat die vrouwen zagen: een tamelijk lange man van boven de vijftig in een goed gesneden witlinnen hemd, met nog een volle bos grijzend haar, nauwelijks een buikje. Vanachter hun zonnebrillen volgden de vrouwen zijn gang, dan draaiden hun hoofden in één beweging mijn kant op, een dans van half lange blonde haren met nog blondere highlights, een lokale kapper verdiende goed aan dit gezelschap. Ze aarzelden: zwaaide hij naar zijn volwassen dochter, of naar een wel erg jonge geliefde? Hij kwam recht op me aflopen, zag de blikken van de vrouwen niet eens. Meteen ergerde ik me weer aan zijn toewijding. Zijn monomane monogamie vond ik toen nog het bewijs dat hij niet voluit durfde te leven.

Nadat hij was gaan zitten en een picon vin blanc had besteld, begon hij over zijn werk. ‘Het zal wel aan mij liggen,’ ving hij aan, om dan toch te verglijden in een litanie over hoe onvoorspelbaar de markt is, hoe weinig begrip zijn klanten en leveranciers kunnen opbrengen voor de vele moeilijkheden waar hij steeds weer op botst.

Ik speelde de rol die van me werd verwacht: knikken en af en toe een meelevende vraag stellen. Zonder overgang gooide hij het gesprek vervolgens op die an-

dere, altijd op de achtergrond zeurende oorzaak van zijn ontevredenheid: mijn grootmoeder. ‘Het gaat niet goed, echt niet,’ zei hij. Een gebroken heup, het begin van een langgerekte tocht richting het einde. Geslipt over de perfect gekamde boordjes van haar tapijt, het versleten bot geknapt, volledige verdoving, operatie, verwarring na de verdoving, weken op de geriatrie afdeling, nu weer thuis, bijgestaan door verpleegsters die het tijdens geen enkele wasbeurt nalieten haar aan te raden naar een verzorgingstehuis te verkassen.

Of ik nu het einde naar alle waarschijnlijkheid naderde toch eens langs wilde gaan, vroeg mijn vader niet. Ik had haar al een halfjaar niet meer opgezocht – al was dat niet het resultaat van een weloverwogen besluit. Hoe ouder ik werd, hoe meer ik was gaan opzien tegen de tocht naar het oude huis, tegen haar slappe koffie en met zware patisserieerूम gevulde taartjes. Mijn moeder had een nonkel Jef, zo eens per maand hoorde ik haar uitroepen dat we echt dringend op bezoek moesten bij nonkel Jef, hij was al zo oud, hij moest mij nog ontmoeten voor hij de pijp uit ging. Later, het was nu zo druk. Zo ging het jaren door, tot ik het lichaam van nonkel Jef uiteindelijk ontmoette op zijn begrafenis.

Als mijn grootmoeder naar haar enige kleinkind had gevraagd, zei mijn vader er niets over.

‘Oei,’ zei ik maar. ‘Wat denk je?’

‘Tja,’ zei mijn vader.

De laatste zomer voor ik ging studeren werkte ik in een woon-zorgcentrum. Een klamme zomer lang mixte ik prakjes, lepelde die in monden, dweilde ik en stofte beeldjes af – met de blauwe vaatdoek, de rode was voor de ondergescheten toiletbrillen, vol spijt dat ik niet zoals al mijn vriendinnen in een winkel was gaan werken. ‘Ik wil naar zee. Mijn vrouw is daar!’ eiste een man, elk uur van elke dag. Zijn vrouw was al jaren dood, de zee kilometers voorbij het codeslot van de gesloten afdeling. ‘Roep de gendarmes!’ tierde een vrouw telkens als ik een leeg bord van haar wegnam. ‘Ik wil dood,’ begon ze elke middag klokvast om vier uur te reciteren – een schel, zeurend maar welgemeend lamento. De wensen van de dementen werden nooit ingewilligd.

Door personeelstekort werd ik ook al snel en zonder opleiding ingezet om de bejaarden te wassen. De oudste, Céline, was blind en doof en krijste paniekerig telkens als een natte washand langs de loshangende huid van haar kont streek. ‘Ze stelt zich altijd zo aan,’ zei de verzorgster die me superviseerde. ‘Gewoon verder doen.’ Zij was niet de ergste, ze was onverschillig maar niet wreed.

Het werk betaalde beter dan de horeca. Maar de verspilde dagen en levens, de achteloosheid waarmee familieleden hun bejaarden dumpten, het weinige bezoek en de moordende werkschema’s van de verzorgers, de pil-

len, al die pillen, de tandeloze monden die boterhammen gemixt met melk en paté haastig binnengelepeeld kregen, de riemen waarmee mensen aan hun bed werden gekluisterd, nog lang voor het journaal begon, dat alles was dodelijk voor de naïeve, jeugdige levensvreugde.

Het verzorgingstehuis was vlak bij het huis van mijn grootouders, soms ging ik er tijdens een middagpauze langs om te douchen – mijn zweetklieren draaiden op volle toeren in het lichtblauwe, synthetische werkpak van het verzorgingstehuis. Mijn grootmoeder huiverde bij mijn verhalen, ik ben nu nog goed, goddank, zei ze dan, maar als ik daar ooit terechtkom, mag je me een spuitje geven. Een goed kleinkind zou dan zeggen dat ze zich geen zorgen moest maken, dat wij dan wel voor haar zouden zorgen, maar die belofte kon ik nooit over mijn lippen krijgen als ik dacht aan haar oude kont.

Dat alles was ik aan het overpeinzen, toen mijn vader gelaten zei: ‘Als het moet dan moet het maar. Je moeder heeft haar al op drie wachtlijsten voor verzorgingstehuizen geplaatst.’ Ik knikte. We namen tegelijkertijd een slok, hij vroeg me hoe het nu op het werk was, opgelucht begon ik een anekdote over de onvoorspelbare streken van mijn collega’s en hun ego’s.

‘Het is niet mogelijk,’ onderbrak mijn vader me.

Met zijn glas in de hand wees hij naar een zwarte taxi aan de overkant van het marktplein. Een prachtige

jongen, klein en lenig, Indonesisch misschien, of Thais, een gezicht dat alle licht vangt, zwarte, glimmende haren naar achteren gekamd, opende de deur van de auto. Ik zag de vorm van een rieten stetson, een voet in een lichtblauwe daim slipper. De jongen hielp Albert uit de taxi, bood hem een zilveren wandelstok en een arm aan. Samen schuifelden ze over de kasseien, Albert vertelde wat, de jongen lachte zo schrill dat we het konden horen. Hij droeg een T-shirt met een opdruk van een tijger die 'Kenzo' brulde, en een heuptasje met de herkenbare verstrengelde L en V van Louis Vuitton.

'Hm,' zei mijn vader. 'Er aast iemand op de erfenis.'

En toen vertelde hij, ik was nu oud genoeg om het te weten, dat hij Alberts fortuin had moeten erven – het huis, de auto's, de beleggingspapieren, het appartement in Oostende, al het geld op de bank, de kunst. Maar je moeder had gelijk, zei hij, hij kon niet blijven glimlachen, en dineren, en toosten, en reizen, en glimlachen, alleen maar voor het geld.

Ik dacht aan de misgelopen erfenis, uiteindelijk toch ook mijn misgelopen erfenis. 'Waarom?' wilde ik weten. 'Omdat het een pedofiel is.' Hij zei het echt: omdat het een pedofiel is. En wat er verder allemaal is gebeurd, dat weet ik niet meer precies, zei hij, en trouwens, daar hoeft ik niet in te blijven hangen, maar het zijn dingen, dingen die je niet doet, en geen geld ter wereld maakt zoiets

goed. En je ouders dan? wilde ik weten. ‘O, vader, die was altijd elders, met z’n hoofd, die wist nooit van iets, en moeder, tja, zij stak haar kop in ’t zand. Mensen waren daar toen nog niet zo mee bezig.’ Door hoe hij die zin neerlegde, wist ik dat het onderwerp definitief afgesloten was. Mijn grootmoeder heb ik nooit meer opgezocht. Niet alleen omdat de treinreis me tegenstond, maar omdat alles aan mijn grootmoeder plots mijn weerzin wekte. Pas nu, in het tuinhuisje, de urn in mijn handen, krijg ik daar spijt van.

In zijn korte, stijf gestreken broekje zit mijn vader op schoot bij de huisvriend, zijn voeten bungelen, hij voelt de harde stof van Berties broek schuren tegen zijn blote dijen, de klamme hand op zijn knie, hij weet wat er gaat komen want het is al zo vaak gebeurd en daarna mag hij altijd een stuk speelgoed kiezen uit de grote, antieke kist die op de slaapkamer van Bertie staat.

Een fantasie die ik vaak heb maar nooit verder wil verkennen.

‘Ik ben me ervan bewust dat we mensen uit het verleden niet kunnen veroordelen volgens onze standaarden,’ zei wetenschapper Richard Dawkins. Hij vertelde

in een interview hoe een schoolmeester hem en zijn klasgenootjes op zijn knie sleurde en aanraakte. ‘Geen van ons heeft daar blijvende schade aan overgehouden,’ beweerde hij. ‘Het waren gewoon andere tijden.’

Aanvankelijk vond ik Dawkins’ uitspraak choquerend. Maar het is waar: ooit waren het wel degelijk andere tijden. Ook de pedofiel heeft een geschiedenis.

Richard von Krafft-Ebing gebruikte de term ‘pedofilie’ voor het eerst in zijn *Psychopathia sexualis* (1886) – hij noemde het ‘een zeldzame preferentie’. Hij en zijn collega’s noemden het begrip vaak in één adem met de andere ‘seksuele afwijkingen’ die ze bestudeerden: sadisme, masochisme, homoseksualiteit, voyeurisme, et cetera. Sommige van die afwijkingen wekten ook de interesse van criminologen en forensische artsen. Maar de pedofiel bleef grotendeels onder de radar van de kerk en de goegemeente – pedofiele handelingen vielen simpelweg onder de noemer ‘sodomie’, de noemer voor alle ‘tegen-natuurlijke vormen van gemeenschap’: orale seks, bestialiteit, anale seks en homoseksualiteit: allemaal goed voor een ticket rechtstreeks naar de hel.

Tot de jaren zeventig: het zedelijke klimaat werd hier en daar wat lossier, en in navolging van de homobeweging roerden ook pedofielen zich. Wat zou er mis zijn met hun liefde voor kinderen? Wat was de pedofiel anders dan een liefdevolle volwassene met een speciale

gevoeligheid, een talent om kinderen te begrijpen? Een slachtoffer van de maatschappij, bovendien, dat gebukt ging onder continue angst voor uit- en opsluiting.

De pedofielenbeweging speelde ook handig in op het generatieconflict van die tijd. Kinderen en jongeren moesten zich kunnen bevrijden van het patriarchaat en hun verstikkende, bemoeizieke bourgeois ouders die hen als bezit beschouwden. Kinderen hadden, vonden ze, recht op fundamentele zelfbeschikking. Ze waren bovendien seksuele wezens, die ook recht hadden op seksuele voorlichting en mochten genieten van seks, met elkaar en met volwassenen. In het Frankrijk van de jaren zeventig was seks met kinderen onder de vijftien strafbaar. Jean-Paul Sartre, Roland Barthes, Simone de Beauvoir, Gilles Deleuze, Gabriel Matzneff, Michel Foucault en nog vele andere intellectuelen tekenden in 1977 een open brief ter verdediging van drie mannen die in de cel zaten voor het misbruiken van minderjarigen. ‘Drie jaar cel voor strelingen en zoentjes, zo kan het niet verder!’ Ze eisten de vrijlating van de mannen en stelden dat de kinderen met de seksuele daden hadden ingestemd. Later dat jaar werd er een petitie ingediend om seks met jongere kinderen te ‘decriminaliseren’.

Medestanders portretteerden pedofielen als lieve volwassenen die kinderen helpen om zichzelf te leren ontplooien. Op de Gentse Feesten werden in de jaren zeven-

tig grappig bedoelde badges uitgedeeld: ‘Kinderlokker, neem mij mee’. In Nederland kreeg de musical *Snoepjes* zelfs overheidssubsidie. De voorstelling vertelde het verhaal van een troepje goedbedoelende kinderlokkers dat door de samenleving werd uitgestoten en het bos in moest vluchten. De cast bestond grotendeels uit kinderen, vrolijke liedjes zingend over die arme verschoppelingen van pedofielen. De tamelijk marginale, zelfverklaarde seksuele bevrijders van het kind trokken de aandacht van de Vlaamse moraalfilosoof Etienne Vermeersch. In 1979 schreef hij in een essay: ‘Ik ben tot de overtuiging gekomen dat het beleven van seksualiteit, wanneer dit gebeurt op vrijwillige basis, door personen die zelfstandig kunnen beslissen, geen morele afkeuring verdient wanneer daarvoor niemand wordt geschaad.’

De pedofielenbeweging raakte vergeten, Etienne Vermeersch schopte het tot Vlaanderens meest prominente moraalfilosoof. Zijn gedachten over seksualiteit en pedofilie werden decennia later opgegraven. België had net de affaire-Dutroux achter de kiezen – plots wist de meute wat pedofielen waren, en vond de meute dat ze opgeknoopt moesten worden. Mijn klasgenootjes waren als de dood voor witte bestelwagens en onbekende mensen.

Vermeersch’ essay uit 1979 viel slecht, in deze nieuwe tijden. Maar al bij al vertolkte de moraalfilosoof wat

er in zijn progressieve, steeds kringen bon ton was. Hij liet zelfs niet na terechte vragen te stellen: 'Is het wel mogelijk dat een minderjarige op authentieke wijze zijn toestemming tot seksuele handelingen kan geven? In welke mate is er, zelfs bij toestemming van de minderjarige, latere schade?' Later zou er meer aandacht komen voor de kwetsbare positie van het kind, met in 1989 het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Vermeersch gaf na de controverse toe dat hij 'met de kennis van nu wellicht enkele passussen zou herschrijven'. Gabriel Matzneff is in Frankrijk ge-MeToo'd: hij werd publiekelijk van kindermisbruik beschuldigd. Michel Foucault blijkt piepjonge Tunesische jongetjes verkracht te hebben, of geneukt in ruil voor geld, afhankelijk van hoe eerlijk de grote denker over seks en macht naar zijn eigen seksuele interacties wilde kijken.

Dus, in een klein stadje in West-Vlaanderen, in de late jaren zestig? 'De pedofiel' was geen prangende maatschappelijke kwestie, de meesten zullen het woord niet eens gekend hebben. Het begrip 'homoseksueel' was nog niet eens ingeburgerd. In die sfeer van onwetendheid konden katholieke priesters de kinderen, aan hun goede zorg overgelaten, jarenlang ongezien en ongestraft betasten. Hun objecten van verlangen waren te verward en beschaamd om te praten.

En toch. Op de school van mijn vader was er een

priester-leraar van wie alle leerlingen wisten dat je niet naar zijn bureau geroepen wilde worden, al hadden ze geen woorden om uit te drukken waarom niet. Moeders voelden aan hun water dat ze hun kinderen niet alleen bij Albert moesten laten. Vaders bemoeiden zich er doorgaans niet mee, die waren te druk met het kostwinnerschap.

En toch liet mijn grootmoeder haar kind alleen bij Albert. Voor ik zelf een kind krijg moet ik haar begrijpen. Ergens in haar leven schuilt een les over het moederschap.

De eerste herinnering aan mijn moeder: een kamer, een schommelstoel in het flauwe licht van een lampje. Doorheen de jaren heb ik het beeld zo vervormd dat ik mezelf van op een afstand zie zitten, een hoopje kind in een dekentje gewikkeld op schoot. Mijn moeder zegt dat de poes, een grijswitte, zachte tabby, echt niet meer terugkomt, ik zie dat ze moet huilen en ik weet niet wat ik vreselijker vind: dat mijn moeder verdrietig is of dat ik de vacht van de tabby nooit meer met een nat sponsje zal kunnen afwassen, een vernedering die de slome kater altijd gewillig onderging. Haar zachte kleren en borsten

voel ik nog. Zo zacht zal ik nooit zijn, met mijn knokige bovenlijf. Ter compensatie heb ik al pluizige truien gekocht, voor als de baby komt.

Mijn vaders eerste herinnering aan zijn moeder: ze zit tegenover hem aan tafel, kijkt hem strak aan. Tocht strijkt langs zijn billen. Voor elke maaltijd wordt zijn broek uitgetrokken, de veiligheidsspelden klikken open, de luier gaat af en hij zit met naakt onderlijf in de hoge, houten kinderstoel. In het gelakte hout, recht onder zijn kont, hangt een pot in wit email. Voor hij gekakt heeft mag hij niet van tafel, zegt zijn moeder.

Zo hoort het, zo werkt de kakstoel – dat scheelt een hoop luiers om in de kookwas te doen. Zijn moeder is onverbiddelijk: niet kakken, niet gaan spelen. Ook in die herinnering: de penetrante strontlucht die van de maaltijd een walgelijke beproeving maakt. Wat zindelijkheid betreft was de kakstoel een succes, hij was nog geen twee toen hij uit eigen beweging op het potje ging, maar het duurde nog jaren voor hij met plezier kon eten. Op alle peuter- en kleuterfoto's staat een knokig ventje, dunne beentjes uit een stijve, korte broek, holle wangen en grote, donkere ogen.

